

BUITEN

5^E JAARGANG N^O. 49.

ZATERDAG 9 DECEMBER 1911.

HET KASTEEL VAN WIJCHEN. (N.-BR.) VOORGEVEL Z.O.
BOVEN DE INGANGSPOORT BEVINDT ZICH DE OUDE SLOTKAPEL.

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

INHOUD:

HOE DE WARE DEUGNIET TEN SLOTTE ALTIJD BELOOND WORDT (SLOT), NAAR GOBINEAU	BLZ. 578
EEN OUD WOORD, DOOR R.	" 579
NOVEMBER-MORGEN (GEDICHT), DOOR J. H. DE VEER.	" 579
HET KASTEEL VAN WIJCHEN HERBOUWD, DOOR DR. X. SMITS, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 577 EN 580
JAIN TEMPEL TE CALCUTTA. ILLUSTRATIE	BLZ. 581
INDRUKKEN VAN NOORD-AFRIKA EN ZIJN BEWONERS, DOOR G. POLVLIET	" 581
MEEZEN EN MUSSCHEN OP WINTERVOER, DOOR J. VIJVERBERG, GEÏLLUSTREERD	" 583
KABELJAUW EN SNOTDOLF IN HET AQUARIUM VAN ARTIS TE AMSTERDAM	" 584
DE RUÏNE MONTFOORT (L.), DOOR A. F. VAN BEURDEN, GEÏLLUSTREERD.	" 584
SPINAZIE, DOOR E. TH. W.	" 585
OUDEDELJK RUND, DOOR A. F. J. PORTIELJE, GEÏLL.	" 586
GEÏLLUSTREERD.	" 588

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografieën, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff - AMSTERDAM -

Hoe de ware deugniet ten slotte altijd beloond wordt. (Slot).

IN het bijzonder waren enkelen der vrouwen door het gerucht van Gamber Ali's buitengewone schoonheid getroffen. Dat nam haar reeds van te voren voor hem in, en reeds den volgende morgen vroeg togen zij in grooten getale op paarden, ezels en muilieren, en door dienstmaagden vergezeld, naar de moskee van Schah-Abdul-Azim. Het duurde niet lang of zij hadden schouder aan schouder de moskee gevuld.

De dames vergenoegden zich niet Gamber Ali van alle zijden in dichte rijen te omringen, ze gaven ook door uitroepen luide uiting aan hare bewondering voor zijne bevalligheid!

— Wat is hij schoon! Gebenedijt zij zijne moeder!

— Eet toch, mijn zoon! Drink toch! Sterf toch niet mijn hemelsche jongen!

— Hier zijn confituren!

— En hier melk en gebak!

— Spreek toch eens! Zie mij aan!

— Hoor toch! allerliefste Gamber Ali! Niemand zal u aanraken. Bij het hoofd mijner kinderen!

— Bij mijne oogen: Wie het wagen zou, u ook maar schuin aan te zien, dien zouden wij in stukken scheuren!

— Wat ziet de arme jongen er uit!

— Hoe bleek!

— Als ik hem maar vertroetelen mocht!

— Dat hij ook niemand vertrouwt!

— Kan dan niemand hem beduiden....

Doch Gamber Ali antwoordde niets op al die vragen en aanroepingen. Door opwinding en honger uitgeput, scheen hij werkelijk langzaam de brug van Sirat te naderen, waarover de dooden hun weg nemen.

Onderwijl was nog een andere stoet de moskee genaderd. Aan de poort der stad zag men plotseling de soldaten der wacht opspringen, en hunne waterpijpen terzijde leggend, eerbiedig salueren. Een drietal ruiters draafden over de brug; daarachter volgde niet minder snel een troep wel bereden dienaren en achter dezen, wolken van stof opjagend, verscheen een elegant Europeesch rijtuig, met zes groote Turkenmen à la Daumont bespannen, en waarin vier dames zaten, geheel verborgen achter korenblauwe sluiers. Met gemak baande de stoet zich een weg door de kavalakaden van ezels en muilieren, zoodat hij weldra te Schah-Abdulazim aankwam. De voorrijders hielden stil vóór de hoofdpoot

der moskee; de drie ruiters waren den dames bij het uitstijgen behulpzaam, en de bedienden maakten ondanks het geschreeuw der reeds aanwezige vrouwen, met zooveel geweld ruimte, dat de vier uitgestegen dames weldra Gamber Ali vlak tegenover zich zagen.

Een harer hurkte naast hem neder, en fluisterde hem in:

— Gij hebt niets meer te vreezen, mijn schat! Kerim's bloedverwanten hebben met dertig tomans genoeg genomen. Ziehier het getuigenis; niemand heeft meer het recht, zich aan uw leven te vergripen! Kom mee, ik heb het geld voor u betaald.

Gamber Ali bekeek met doffe oogen het papier, zonder iets te begrijpen. Toen deed de dame zich kennen als een persoon met vastberaden karakter.

— Roept terstond den opzichter van de moskee! sprak zij tot haar gevolg.

Deze was niet ver; hij snelde toe, en toen een der ruiters hem een paar woorden in het oor had gefluisterd, maakte hij een zeer diepe buiging, en verklaarde, dat zijn leven borg was voor zijne gehoorzaamheid.

— Hier is het bevrijdend document van dezen jongen man, zei de dame. Daar hij op 't oogenblik niet in staat is iets te begrijpen, wil ik hem in mijn wagen meenemen. Ik hoop dat dit niet beschouwd zal worden als schennis van de heilige vrijplaats, want hij is niet meer schuldig en wordt ook niet meer vervolgd, kan dan ook geen vluchteling meer zijn. Wat denkt gij daarvan?

— Alles wat uwe hoogheid gelieft te bevelen is ontwijfelbaar goed, antwoordde de oude priester.

— Zoo stemt gij toe?

— Bij mijne oogen!

De dame gaf haren begeleider een wenk en de ruiters begonnen den strik los te maken, waarmede Gamber Ali zich zelf had vastgebonden. Onmiddellijk hief hij een klagelijk geschreeuw aan.

De vrouwen, die de moskee vulden en die alreeds een weinig ontstemd waren door het forsche optreden van het gevolg der onbekende dame, werden op het hooren dezer kreten door een medelijden aangegrepen, dat zich in vijandschap tegen de aanleidende oorzaak uitte.

— Welk eene laagheid!

— Er is geen Islam meer!

— Te hulp, Muzulmannen! Men schendt de vrijplaats!

— Wat is dat voor een oude uitgehongerde vampir, die jonge lieden verslinden wil?

— Hondendochter!

— Dochter van een vader, die in de hel braadt!

— Wij zullen uwe voorouders braden!

Men moet de dame tot haar eer nageven, dat haar moed op de hoogte der omstandigheden bleef. Zij beantwoordde hoon met hoon en was daarin niet minder vindingrijk dan hare vijandinnen. Noemde men haar oud, zij noemde ze karkassen; verdacht men de zuiverheid harer bedoelingen, zij antwoordde met de ongehoordste beschuldigingen. In dit heftig dispuut tusschen personen van het zwakke en schuchtere geslacht verspilde men weerszijden ware schatten van scheldwoorden, en men kan zonder overdrijving verzekeren, dat de respectabelste en geleerdste vischvrouwen van Parijs en Londen op dien dag nog iets hadden kunnen leeren.

Niets is zoo geslepen, afgemeten en beeldrijk als de taal der Oosterlingen; doch voor een Oostersche vrouw komt het er slechts op aan, zoo sterk mogelijk uit te drukken, wat zij zeggen wil.

Om aan dit tooneel een einde te maken nam de opzichter der moskee de begenadigingsbrief, besteed den kansel, las hem voor, prees in hoogdravende bewoordingen de naastenliefde, de zedigheid, goedheid en alle reine deugden, die de leden van het gesluerde geslacht sieren, die de taal nauwelijks noemen, de fantasie niet in den droom aanschouwen mag, en bezwoer de aanwezige aldus geroemden, met beroep op die deugden, Gamber Ali te laten wegvoeren, indien men zijn leven lief had; want anders zou hij binnen een uur sterven.

Dit somber einde der voorlezing had de gewenschte uitwerking. Onder tranen liet men toe, dat de ongelukkige werd weggevoerd. De dames stegen weder in, Gamber Ali zorgzaam bij zich in den wagen nemend; de ruiters sprongen in het zadel, en de stoet verdween weldra in een stofwolk.

Toen Gamber Ali, na een lange verdooving zijn bewustzijn terug kreeg, meende hij in een gevangenis te zijn. En toch had de kamer waarin hij zich bevond, niets, dat hem in die treurige meening kon versterken! Het was een vriendelijk vertrek, met witte wanden, en de rechthoekige nissen, die er in waren uitgehold, en waarin bloemvazen stonden, waren door een rand van roze, groen en goud omgeven. Hij rustte op groote rood zijden dekbedden, en kussens, met fijn linnen overtrokken, waren hem onder hoofd en armen gestoken. Hij werd door een negerin bewaakt, die wel is waar oud en leelijk was, doch zeer vriendelijk, en al zijn wenschen inwilligde of voorkwam. Twee of driemaal per dag ontving hij bezoek van Hakim-Massi, een joodsch geneesheer, die hem als de arts à la mode der voorname wereld bij name bekend was, en hij moest zich bekennen, dat het feit alleen, dat Hakim-Massi hem behandelde, een groote eer was, waarop men trotsch kon zijn.

Hakim Massi had hem met zijn gewone goedheid gezegd, dat alles goed ging, dat hij binnen weinige dagen weer kon opstaan, en dat zijn genezing des te sneller zou verlopen, naarmate hij de overtuiging won, dat hij noch van Kerim's bloedverwanten, noch van den koning, of van wien ook, iets meer te duchten had.

Het duurde dan ook niet lang, of Gamber Ali's geest verhelderde zich weder.

Toen hij zoo ver gevorderd was, dat hij gevoelig voor vermaken en afleiding kreeg, bezocht hem een zeer beminnelijke mulla, die hem met zijn positie geluk wenschte; en een in den bazar zeer bekend handelsman vereerde hem een mooien ring met turkoizen. En toen hij opstond, vernam hij van de negerin, dat hij vier bedienden tot zijne beschikking had, en bevelen kon, wat hij wenschte.

— Maar tantetje lief, riep Gamber Ali uit, wie ben ik dan? Wie zijt gij? heeft men mij misschien den hals afgesneden zonder dat ik het bemerkte? Ben ik soms al in het paradijs?

— Het hangt slechts van u zelf af, antwoordde de negerin, het zoo in te richten, dat gij daar zijt. In ieder geval zijt gij op 't oogenblik een man van stand, want gij zijt nazyr, beheerder van het vermogen van hare hoogheid Perwareh-Khanum (Mevrouw Vlinder), die sedert acht dagen door des konings goedheid den ambtelijken titel Lezzet-Edduleh (De wellust der macht) verkregen heeft.

* * *
Alles wat sinds van Gamber Ali verluidd, dwingt ons aan te nemen, dat hij als beheerder van het vermogen der prinses buitengewone bekwaamheden aan den dag legde. Toen de prinses na verloop van twee jaren de behoefte gevoelde een pelgrimstocht naar Mekka te ondernemen, verklaarde zij, dat Gamber-Ali-Khan haar reisgemaal zou zijn.

De reisgemaal is ongetwijfeld een der zinrijkste uitvindingen van Perzie. Een vrouw van stand, die een lange tocht wil ondernemen, kan daarbij voor haar fatsoen onmogelijk zelf met muil-dierdrijvers, kooplieden en tolbeambten in relatie treden. Zij neemt daartoe, indien zij niet gehuwd is, een echtgenoot speciaal voor deze gelegenheid. Natuurlijk is deze niets meer dan een intendant met meer uitgebreide bevoegdheid. Wie zou er iets anders achter zoeken?

Doch Gamber Ali was een man van beteekenis. Hij ging met de Wellust der Macht op reis, en administreerde zoo goed, dat zij hem te Bagdad in allen ernst huwde. Het is naastenplicht aan te nemen, dat zij er nooit berouw van heeft gehad.

EEN OUD WOORD.

DE bekende eigenschap van ons volk, zich hetgeen in den vreemde aangetroffen grooter en beter voor te stellen, dan het overeenkomstige op eigen bodem, komt ook voor den dag in de onder leken veel verspreide meening, dat een Nederlandsch woord, dat ook in het Duitsch of het Engelsch, of in een der Skandinavische talen voorkomt, daaruit afgeleid moet zijn. Men denkt, dat vreemde talen altijd een meer antiek karakter hebben, dan de onze.

Deze voorstelling berust op dwaling. Hebben de Skandinavische volken wellicht tengevolge van hunne relatieve economische achterlijkheid en van hunne afgelegenheid oude trekken bewaard, tegenover het Engelsch behoeft onze taal in eerwaardigheid niet onder te doen, en tegenover het Hoogduitsch mag zij zelfs een hooge borst opzetten.

Hoewel deze verhoudingen den Duitschen geleerden zeer goed bekend zijn, heeft het groote publiek in het keizerrijk dienaangaande niet minder verkeerde voorstellingen dan ten onzent worden aangetroffen. Zeer algemeen hoort men in Duitschland de Nederlandsche taal plat noemen. Dat komt doordat men gewend is de Nederduitsche dialecten, die met de Nederlandsche nauw verwant zijn „platduitsch” te noemen. Men vergeet daarbij, dat alle dialecten, ook de Hoogduitsche, plat zijn, en dat eene litteratuurtaal het nimmer is. Het Nederlandsch is de Litteratuurtaal, die zich uit de noordwestelijke Deutsche dialecten ontwikkeld heeft op dezelfde wijze als het Hoogduitsch uit de Zuid-oostelijke.

Doch niet slechts staan de beide nationale talen in dit opzicht volkomen gelijk, het Nederlandsch overtreft het Hoogduitsch beslist in ouderdom en zuiverheid. Datgene wat nu het verschil tusschen de beide talen typeert: t tegenover z, zooals in tand-zahn, p tegenover f, zooals in roepen-rufen; en dergelijke verschijnselen, die men tezamen de Hoogduitsche klankverschuiving noemt, is ontstaan in een gebied, dat eerst laat door de Deutsche stammen in bezit is genomen, en waar zij zich vermengd hebben met eene vreemde bevolking, die waarschijnlijk oorzaak is van die veranderingen en onzuiverheden in de uitspraak, die van het Duitsch Hoogduitsch gemaakt hebben. De bedoelde gebieden zijn het tegenwoordige Beieren, Baden, Wurtemberg en Zwitserland.

De hier aangeduide verhoudingen betreffen natuurlijk voornamelijk de klanken, niet de beteekenis der woorden. Mag in Zuid-Duitschland ook menige afwijkende beteekenis aan den invloed der niet-Deutsche elementen toe te schrijven zijn, in het midden en noorden, en in het algemeene in de schrijftaal, die uit een mengsel van zuid- en middenduitsche elementen is samengesteld, in de ontwikkeling van de woordbeteekenis hare eigen wegen gegaan, zoo goed als in Nederland, en moeten wij haar, waar die ontwikkeling in de beide talen een verschillende geweest is, uit de vergelijking van beiden begrijpen.

Wij denken hier aan eene woordfamilie, die zich tot zulk eene vergelijking bijzonder goed leent: die, waartoe het werkwoord *laden* behoort. In het Nederlandsch doet „laden” dadelijk denken

aan „last”, zoodat het met het daarvan afgeleide, dus veel jongere, werkwoord „belasten” in hoofdbeteekenis samenvalt. Ongetwijfeld is ook het woord „lade”, b.v. in „tafellade” er nauw mede verwant. Wij kunnen ons dat gemakkelijk voorstellen, daar toch eene lade iets is, dat eene lading te dragen krijgt. Mocht men dat verband gezocht vinden, dan hebben wij, om alle bedenkingen te doen verdwijnen, slechts op het feit te wijzen, dat de dingen, die wij nu in laden bergen, in de Middeleeuwen in — vaak fraai versierde — kisten werden bewaard, zoodat de lade eigenlijk van de linnenkist afstamt; en een kist, niet waar, wekt niet de gedachte aan schuiven, die wij nu aan het woord „lade” verbinden.

Doch als wij dan de grenzen oversteken, dan blijkt het woord „laden” zonderlinge familieleden te bezitten. Immers Duitsch „laden” beteekent ook uitnoodigen, met vriendelijke of althans beleefde bedoeling, dus iets wat slechts door een groot menschen-hater zonder meer een last genoemd kan worden. En dan is er nog een zelfstandig naamwoord „laden”, dat winkel beteekent; waar is hier het verband met belasten te zoeken?

Dat verband is te benaderen, als men eerst even noteert, dat Duitsch „laden”, ook luik beteekent, en vervolgens wil aannemen, wat niet zonder omhaal van geleerdheid te bewijzen is, dat de Nederlandsche woorden „laden” en „last” nauw verwant zijn aan „lat”. Wij hebben dan in Duitsch „laden” = luik, en in Nederlandsch „lade” en „lat” drie houten voorwerpen, die den plankvorm hebben, en geschikt zijn tot het dragen van een last. Het schijnt dus, dat men eenmaal onder eene „lade” een tot dragen geschikte plank verstaan heeft, of een voorwerp met een draagbodem, zooals een kist of wagen en dat men de bezigheid van het vullen daarvan er naar is gaan noemen. Een oud-germaansche schuur, in het oud-noorsche en oud-engelsche „lade” genoemd, waarheen de oogst voor den regen in veiligheid gebracht werd, was een belangrijk ding in het dagelijksch leven, en het brengen van de oogst er heen was zeker belangrijk genoeg, om zulk een brengen in het algemeen een naam te geven, die aan dien van de bergschuur ontleend was.

Wellicht is men er nog niet heelemaal tevreden mee, dat wij een luik kenschetsten als een plank, geschikt tot dragen van een last. Zonder die geschiktheid te ontkennen, zou men willen opmerken, dat luiken toch eer tot afsluiting gebruikt worden. Ongetwijfeld! Doch het een wordt een enkele maal wel met het andere verenigd, en dat is nu juist geschiedt met dat ding, dat in het Duitsch „laden” heet, en in het Nederlandsch winkel. Stel u een winkel uit den ouden tijd voor. Vensterglas bestond nog niet. Liep men des morgens bij het aanbreken van den dag door de straten, dan zag men voor elk, laat ons zeggen winkelraam, een luik, dat als een behoorlijk luik dus diende om af te sluiten. Doch wacht eens tot de winkels „geopend” worden; gij zult zien, dat dat „openen” geen beeldspraak is: de onderrand blijft vrijwel op zijn plaats, doch de bovenkant begint te dalen; het luik wordt aan twee kettingen, bovenaan bevestigd, neergelaten, zoodat het naar buiten voorover valt tot het horizontaal ligt. Op de dan uitgestrekte plank worden de koopwaren uitgestald; hier heeft men de draagplank!

En nu nog de beteekenis „uitnoodigen”. Hier is de „lade” niet anders dan een plankje. Wanneer in oude tijden de notabelen werden bijeengeroepen, dan zond de overheid zulk een plankje rond, waarin ieder een kerf gaf ten bewijze, dat hij de oproeping uit den mond van den bode gehoord had. Later kreeg het plankje een bepaalden vorm. Er zijn er nog bewaard, dertig centimeter lang en twintig breed en van een handvat voorzien, zoodat het het model van een handspiegel heeft; op het plankje is een papier geplakt, waarop de oproeping is geschreven. In afgelegen plaatsen van Duitschland wordt nog heden zulk een „ladeoret” onder de personen, die de nachtwacht waarnemen, rondgezonden. Wie het plankje ontvangt heeft dien nacht de wacht.

R.

NOVEMBER-MORGEN.

Een bleekgroen ijzelkleed bedekt de landen;
De boerenkool op 's buurmans veld gelijk
Wel groengrijs veergepronk; de zon juist kijkt
Over den boschkant heen en doet ontbranden

Den wasem op mijn raam en elk der randen
Van 't wolkig witte omlaag in goudglans prijkt.
Ik voel mij niets verkleumd — op eens verrijkt
Tot in het diepst der ziel. En 'k wrijf mijn handen.

Een stem hoor 'k spreken: „Het is bitter koud,
Kom, spring weer in je bed of ga je kleeden!”

Ik glimlach, schud het hoofd. Ik kijk, ik tuur
Door 't goudbestraalde glas en 'k zou 'n uur
Zoo brengen zeker zoek, niet te overreden,
Zoo opgewonden maakt mij 't zilvrig goud.

J. H. DE VEER.

HET KASTEEL VAN WIJCHEN. ZUID- EN ACHTERZIJDE.

HET KASTEEL VAN WIJCHEN HERBOUWD.

HET kasteel van Wychen, nabij het dorp van dien naam, tusschen Maas en Waal gelegen, is een der merkwaardigste kasteelen, die de Nederlandsche bodem nog draagt. Het belangrijke van dit slot ligt echter niet alleen in de schaarschte der nog overgebleven kasteelen en burchten uit den vóórtijd, doch vooral in de merkwaardige bijzonderheden op historisch- en stijlkundig gebied, die aan dit kasteel verbonden zijn.

Wij zullen eerst eenige geschiedkundige bijzonderheden aangeven, en daarna de beschrijving van het gebouw in eenige hoofdlijnen en met behulp onzer afbeeldingen mededeelen.

De gemeente Wychen, in het Rijk-van-Nijmegen, bevat de plaatsen Wychen en Niftrik en grenst aan Ewijk, Beuningen, Heumen, Overasselt, Balgoy-en-Keent en eindelijk aan Batenburg.

Het dorp Wychen, een welvarende gemeente, telt ongeveer 4000 zielen, en is vooral bekend door zijne paardenmarkten.

In vroeger tijden, reeds in de romantische dagen der ridderlijke kruistochten, was Wychen een vrije heerlijkheid.

Om deze laatste reden werden dan ook de Heeren van de vrije heerlijkheid Wychen als „Nobiles Viri” betiteld. In de archiefstukken vindt men gewag gemaakt van deze „nobiles van Wychen” als volgt:

In 1134 was Burchardus de Wychen getuige van Andreas, heer van Cuyck, die de 25ste bisschop op den zetel van Utrecht was. In 1196 wordt Theodorus de Wychen vermeld als een der dienstlieden van Graaf Otto van Gelre. Deze Theodorus van Wychen, een „nobilis homo” geheeten, trad op als getuige bij het plechtig verdrag, dat in 1203 tusschen Brabant en Gelre gesloten werd.

In 1230 werd de „nobilis vir” Johan de Wychen als scheidsrechter aangewezen in het geschil tusschen den graaf van Cleve en het kapittel van St. Jan te Utrecht. In de XIVde eeuw werd de heerlijkheid van Wychen aan de hertogen van Gelder opgedragen en de bewoners daarvan aan het Hof van Gelder verbonden.

In de XIIe en XIIIe eeuw hadden de voormelde heeren van Wychen hun kasteel nabij het dorp gebouwd. Het kasteel of slot van Wychen was in dien tijd een der sterkste burchten van Gelder en op een vierhoekig plan met vier hoektorens gebouwd. In de XIVe eeuw verlaten, begon het langzamerhand te vervallen, totdat Don Emanuel, een prins uit Portugal, die met Amalia, dochter van Prins Willem van Oranje, in 1587

gehuwd was, het kasteel met zijn omgeving aankocht.

Door Prins Emanuel, voornoemd, en ook door een zijner opvolgers, Filips van Nassau, Heer van Grimhuizen, is het oude slot gedeeltelijk afgebroken en op zijn oude grondslagen en overwelfde kelders en gevangenissen herbouwd geworden in den trant, waarin men het tot voor eenige jaren kende.

Het was in den nacht van den 5ⁿ op den 6ⁿ December 1906, toen het kasteel van Wychen een prooi der vlammen werd. In weinige uren was daar verwoest, hetgeen opvolgende geslachten, de eeuwen door, in de Geldersche landen hadden bijeengebracht en opgebouwd. Onder die voorname familiën, aan wie het kasteel had toebehoord, trekken de Bronckhorsten, de Dozy's en de Nassau's onze bijzondere aandacht. De voornaamste bewoner was, gelijk ik reeds aangemerkt heb, Emanuel van Portugal, een stout zeevaarder uit de 2^e helft der 16^e eeuw, wiens borstbeeld boven de slotpoort is aangebracht. Terstond na den voormelden brand werd het betreurenswaardige besluit gemaakt, het kasteel geheel weg te breken en het geheele terrein daarvan publiek te verkoopen. De eigenaars vermoedden immers niet, dat uit dien bouwval nog een schoon kasteel zou kunnen herrijzen. En toch, het is geschied. Jhr. Mr. Victor de Stuers sprong hier in de bres, hij, die altijd bereid is, den luister van onze oude landsmonumenten te verdedigen en te redden. En, haasten wij ons er bij te voegen, zijne edele bemoeiingen slaagden ten volle. Mevrouw de Douarière van Andringa de Kempnaer, de tegenwoordige eigenaresse, sloot zich geheel bij het deskundig advies van Jhr. Mr. de Stuers aan, en thans, vijf jaar na den brand, smaken zij het genoeg, het kasteel als een phoenix uit zijn asch te zien herrezen. Met de meeste zorg en nauwkeurigheid is het herstellingswerk door den architect Ludewig uit Nijmegen geleid. Hij heeft naar bestaande, stellige gegevens, als oude afbeeldingen, photographiën en gespaarde overblijfselen gewerkt en is daarvan niet in 't minste afgeweken. Zóó is het monument herboren en zal het wederom de eeuwen kunnen trotseeren.

Als wij nu tot de beschrijving van het kasteel overgaan, bemerken wij vooreerst een breede gracht, die den vierhoekigen steenen burcht in zijn geheel omgeeft. Deze gracht sluit de heerlijke tuinen, boscages, dreeven en wandelwegen van het eigenlijk gezegd kasteel af. Dit laatste nu, een vorstelijk slot in de vroegrenaissanse stijl opgetrokken, is nog geheel volgens het midden-euwsch stelsel der feodale kasteelen aangelegd en versterkt.

JAIN TEMPEL TE CALCUTTA.

MERKWAARDIG GEBOUW MET KOEPEL. ALLES IS, TOT DE TRAPPEN TOE, INGELEGD MET GEKLEURDE STEENTJES, OOK EEN BIJBEHOOREND WOONHUIS. VOOR DEN TEMPEL EEN UITGESTREKT TERREIN ALS TUIN AANGELEGD MET VEEL BEELDEN. EËN BASSIN, BLOEMPERKEN, ALLES OMRINGD DOOR GEKLEURDE STEENTJES. VOORAL BIJ ZONLICHT MAAKT HET EEN SCHITTEREND EFFECT. DE TOTAAL AANBLIK IS EENIG MOOI.

Wel is waar hebben in den tijd der vroege renaissance (circa 1550 begonnen) de met grachten omgeven burchten, de gecanteelde muren en de zware wachttorens hunne betekenis en waarde als sterke vestingen verloren, doordat men de kasteelen vooral in dien tijd door nieuwe middelen van aanval bestookte, maar toch werden alle bestanddeelen, wendingen en eigenaardigheden van hunnen aanleg, de indeeling en de groepeerings der hoektorens, enz. meestal geëerbiedigd en in den nieuwen stijl overgenomen.

De afsluitmuur, die door de gracht omsloten is, de omgrenzing van het slot uitmakend, is zeer breed, regelmatig en vierhoekig. Achter den afsluitmuur of de omgrenzing ontwikkelt zich een vierhoekige cour of open ruimte, waaromheen de kasteelgebouwen zich rangschikken. Deze binnenplaats heeft een zeer regelmatig vorm: zij wordt geheel beheerscht door een grooten wachttoren, die dadelijk tegenover de overwelfde ingangspoort als paviljoen, achter de binnenplaats oprijst. Deze wachttoren is veel hoger en sterker dan de vier hoektorentjes, die op de rechthoekige muurbrekingen van den ringmuur gebouwd zijn.

Door de rijke versiering dezer vijf torens op den afwisselenden uitbouw der dakkerkels bereikte men de schilderachtige groepeerings der buitenordonnantie. In den grooten wachttoren zijn eenige woonvertrekken ingericht en wenteltrappen aangelegd.

Het achtergedeelte van het kasteel, dat tegenover den ingang ligt, diende weleer voor ruime ontvang- en feestzalen; in de kleinere gebouwen rondom het binnenhof (cour d'honneur) vond het dienstpersoneel zijn onderkomen: terwijl de kelders, het versterkte paviljoen boven den ingang en de overdekte galerijen en zolders voor de bewakingstroepen waren ingericht.

Boven den ingang bevond zich de sierlijke slotkapel, die weliswaar nog heden bestaat, doch die niet meer gebruikt wordt als zoodanig.

In het kasteel treft men twee stijlsoorten aan. Vooreerst vindt men den Romaanschen stijl in de zwaar gewelfde proviand- en wachtkelders, waarmede de gevangenen verbonden zijn.

Vervolgens typeert het kasteel zich als een fraaie Renaissance-bouw uit het midden der zestiende eeuw, toen prins Emmanuel op den ouden onderbouw uit de twaalfde eeuw het grootsche slot herbouwde.

DR. N. SMITS.

INDRUKKEN VAN NOORD-AFRIKA EN ZIJN BEWONERS.

HAVEN VAN AANKOMST.

DAAR heeft één van mijn oude schoolkameraden, op het oogenblik een ernstig geleerde, met hoogen hoed, gouden bril, gekleede jas en een spoor van anti-revolutionnaire beginselen en buikroncing mij getelegrafeerd, dat hij vandaag met de boot zal aankomen. Ik had gedacht, dat zijne belofte mij te komen opzoeken, slechts troost bedoelde om het afscheid te verlichten van zekere kletstafel, maar nu ik hier aan de haven op hem zit te wachten en de gelukkige jongensjaren met hem doorgebracht mij door het hoofd gaan, lijkt het mij eigenlijk natuurlijk, dat hij deze gelegenheid om samen Noord-Afrika te leeren kennen, niet ongebruikt laat. Onze kennis toch dateert van een hogere burgerschool. Het was in de dagen, dat wij petten droegen — „marinepetten” natuurlijk — en korte broeken; broeken, die geen rekening hielden met onze toenemende lengte ook naar beneden, die door een dagelijksche heen en weer wrijvende aanraking met gemeentelijke schoolbanken neiging vertoonden tot glimmen en doorschijnen; die dienstgevolge op een voor een broek vernederende wijze kennismakten met stopnaalden en 's avonds, als de eigenaars van reeksen en vergelijkingen droomden, door nijvere moederhanden zonder vorm van proces werden behandeld als kapotte kousen. Het was op den leeftijd, dat hardvochtige schoonen met blonde vlechten en schooltasschen, met één enkelen blik

op die korte broek den drager tot in het diepst van zijn vijftienjarig gemoed hoonden, dat het verbod van onzen directeur, om op minder dan honderd meter afstand van de school te rooken, en waarvan de overtreder gestraft werd met duizend wanhopig lange regels, door hem veroordeeld werd als een verkrachting van oud-Nederlandsche volksrechten.

De aanleiding tot de vriendschap met dezen toekomstigen geleerde was een verschil van gevoelen over zeker hoofdstuk uit „De Pelsjagers van den Arkansas”, hetwelk mijnerzijds op een „blauw oog” uitliep, dat mij noodzaakte eenige dagen een anderen weg naar school te kiezen, om vrouwenhoon te mijden. Maar, zooals meer gebeurt, uit dat behoorlijk vergolden „blauw oog” bloeide de trouwste vriendschap op. Wij gingen samenwerken voor de lessen in natuurlijke historie, in natuur- en scheikunde van onzen onvergetelijken leeraar, dr. Kapteijn. De uren onder zijn gehoor waren een uitspanning, een genot. Wij kregen plezier in die vakken, wij begonnen zelf proeven te nemen thuis, bedierven vloerkleden en veroorzaakten levensgevaarlijke ontploffingen; we maakten excursies in den omtrek der stad en brachten ringslangen mede, die, uit haar verblijf ontsnapt, het geheele huis op stelten zetten.

Op de aardrijkskunde-les van den heer Posthumus maakten wij reizen door Nederland, door Europa, naar Oost-Indië, langs de kusten der Middellandsche Zee; we zagen de landen voor ons, de menschen, die er woonden, hun zeden en gewoonten, de planten, die er groeiden, de dieren, die er leefden. Met dien leeraar zwierven we in gedachten langs den Rijn, dwaalden door de bosschen van Borneo en de sawah's van Java en dronken op de helling van den Vesuvius den „Lacrima Christi”.

Dát was lesgeven!

Op onzen vrijen Zaterdagmiddag gingen we als vanzelf langs het Oosterdok en de Handelskade, lazen de namen der schepen, keken naar de goederen, die ze losten, en gingen 's avonds in de courant na, vanwaar die schepen gekomen waren, waarheen ze zouden vertrekken. We volgden ze in de scheepstijdingen, zochten in onzen atlas naar de havens, die ze aandeden, stelden ze ons voor bij storm en in het Suez-kanaal, of ankerend in de monding der rivier van Paramaribo — in één woord, wij maakten in gedachte de reizen met ze mede, en illustreerden ze, zooals slechts een kinderziel dit kan. Is het wonder, dat ons zoo dat verlangen naar reizen, naar de wijde wereld, naar onze koloniën bekreep, waaraan we eerst vele, vele jaren later zouden kunnen voldoen, en dat ons in de dagen, waarin we, als Europeesche Chineezers, van het eene examen in het andere stortten, niettegenstaande droge leerboeken en soms daarmee overeenstemmende leeraren, den lust in de kennis der natuur en de aardrijkskunde niet deed verliezen.

Dit alles gaat mij door het hoofd, terwijl ik beneden aan de haven van Algiers naar de boot zit uit te kijken.

Het is omstreeks zes uur in den morgen. Gelijk de incarnatie van geluk, vrolijkheid, leven en liefde, zweeft de gouden morgenzon in den lichtintellenden blauwen aether boven de kalme, statige Middellandsche Zee. Zooeven is zij, voorafgegaan en omstuwd door stralend goud en purper, majestueus boven de blauwend-wazige toppen van Kabylie gestegen, als een taferel uit de *Duizend en Eén Nacht*, heeft ze daar, tusschen de fijn gekante hellingen der Bouzareah en de tuinen van Mustapha, de witte stad, Alger la Blanche, Al-Djezaïr-al-Bahadja, tegen de donker-groenende hellingen der bergen getooverd: jong, frisch en kleurig, als werd zij zooeven geboren.

Daar boven stapelen de witte huizen der Moorsche stad, als van het zuiverste marmer, zich tot een reuzen pyramide, bekroond door de Kasbah 1): Oostersch, geheimzinnig en stil blijft daar boven die stad in het gloeiend zonnelicht. Hier beneden aan de kade: gewoel van handel en scheepvaart, gefluit van rangeerende treinen en geschreeuw van mijnende visschers. Voor mij, rij aan rij, liggen hun vreemdsoortige vaartuigen, die door Mooren worden gelost: haaien, krabben, tonijnen en makreelen en ik weet al niet wat. Overvloedig is het organisch leven in dit buitengewoon helder zeewater. Op den bodem bloeien de anemonen, krioelen vreemdsoortige wezens door een en daarboven schitteren talloze wonderlijk gekleurde visschen, terwijl manden met slakken, met mosselen, met oesters, een ongekende verscheidenheid van visschen, van de kleine „merlans” en sardines tot reusachtige tonijnen en haaien uit de schuiten te voorschijn

komen; in een omheining van op hun rug machteloos, zich inspannende schildpadden kriebelen groote kreeften en krabben, wreed doorknippend in machtloze woede elkaars voelsprietten. Zoodra de visschers, voor het meerendeel Malthezers en Spanjaarden, hun lading kwijt zijn, gaan zij met hun roode mutsen en blauwe gordels, de sigaret als een penhouder achter het oor, alsof ze zoo dadelijk zullen optreden in de „Muette de Portici”, naar de hooge gewelven onder de „Place du Gouvernemen”, vanwaar de morgenwind van tijd tot tijd een voor hun neuzen gastronomisch geurmengsel van absinth, knoflook, bouillabaisse en gebakken visch aanwaait.

Maar daar aan den horizon is een groote stoomboot zichtbaar. Ik haast mij naar de landingstrap, waar mijn trouwe Moorsche vriend Ali in een vaartuig, bemand met vier prachtige bronskleurige piraten-typen, in bedelaars-kleedij en met maagdelijke huid wat zeep betreft, mij zit te wachten. Het volgend oogenblik schiet ons vaartuig de komende boot en mijn geleerden vriend tegemoet.

Een half uur later zit hij naast mij op de eereplaats in mijn staatsie-sloop en werpt onderzoekende blikken op haar met knoflook doortrokken bemanning, die zóó zijn aandacht in beslag neemt, dat hij geen oog heeft dan voor hen en met monosyllaben mijn belangstellende vragen naar het vaderland beantwoord. Volgens zijn plotseling, bij wijze van tusschenzin, fluisterend geuite conclusie bestaat mijn bemanning uit gespuis en houdt hij mijn lijfknecht Ali niets te goed om op een gegeven oogenblik met zijn valies over boord te springen. Mijn geruststellende verklaringen stellen hem matig gerust en met een zichtbaar gevoel van verluchting springt hij aan wal, waar de „Douanes Nationales” als een reddende eerewacht hem en vooral zijn bagage ontvangen.

Op een hel zonnig plekje van den steenen dam Kheir-ed-Dine, die de „darse”, de oude piraten-haven der Deys, tegen de zee beschermt, zit, in gods-vruchtige overpeinzing een heilige, een marabout, ongelooflijk mager, oud en vuil, in lompen gehuld, op een kaal gesleten bidkleedje. Zijn doffe blik staart, de ingevallen mond prevelt en door bevende vingers glijdt een afgesleten rozenkrans, terwijl in zijn ooghoeken de vliegen smullen. Langs hem gaan diep gesluierde, helder-witte gedaanten, met chirubijnachtige kindertjes, eveneens in het wit, aan de hand en werpen een muntstuk bij het stapeltje, dat voor den marabout op het tapijt ligt; één van de gedaanten bukt zich en brengt de slip der gehavende burnous aan haar lippen... onverstoord staart de dwepers-blik en prevelen de kleurloze lippen... Een groot marabout

moet hij zijn en moederweelde zullen zij smaken, die hem eeren..

In het Fransche zoogenaamd „mondaine” Algiers, schijnen Parijs en Mekka elkaar de hand te willen reiken, een hand, die echter van beide zijden meer met hoffelijkheid dan van harte gedrukt wordt. Dat nu juist het Gallische volk, van een democratische republiek, uitverkoren moest zijn om den kalmen, statigen, indolenten, aristocratischen Arabier — meer dan eenig Europeesch volk in bijna elk opzicht zijn tegenvoeter, zijn contrast — te overheerschen. Tevergeefs tracht men die kloof te dempen, het ras-verschil weg te doezen, maar waar dit tijdelijk schijnt gelukt te zijn, hebben geen van beide partijen er bij gewonnen. Neen, de groote aantrekkelijkheid, in dit opzicht, van een land als Noord-Afrika kan slechts voortduren, indien de rassen hier naast elkaar blijven bestaan, niet trachten in elkaar op te gaan. Juist door het eigenaardige van beide, het niet het minst van die der oosterlingen, meer uitkomen en op den duur beter begrepen en gewaardeerd worden.

Gaat eens een oogenblikje op een bank zitten van het zuiver Fransche, bijna Parijsche plantsoentje op de Place de la République. Als in de „Champs Elysées”, wandelen er statige „noutegen” haar omvangrijk gemoed; Fransche mama's in Wörth houden een pieterig hondje op haar schoot en gepensionneerden met second-empire-knevels en laarzen-uit-één stuk maken arm in arm hun morgenwandeling om de muziektent, praten met vuur beiden tegelijk en rooken hun pijp met „caporal”. Door het hek komt langzaam een statige, forse en toch slanke verschijning in een bijna tot den grond reikende witte

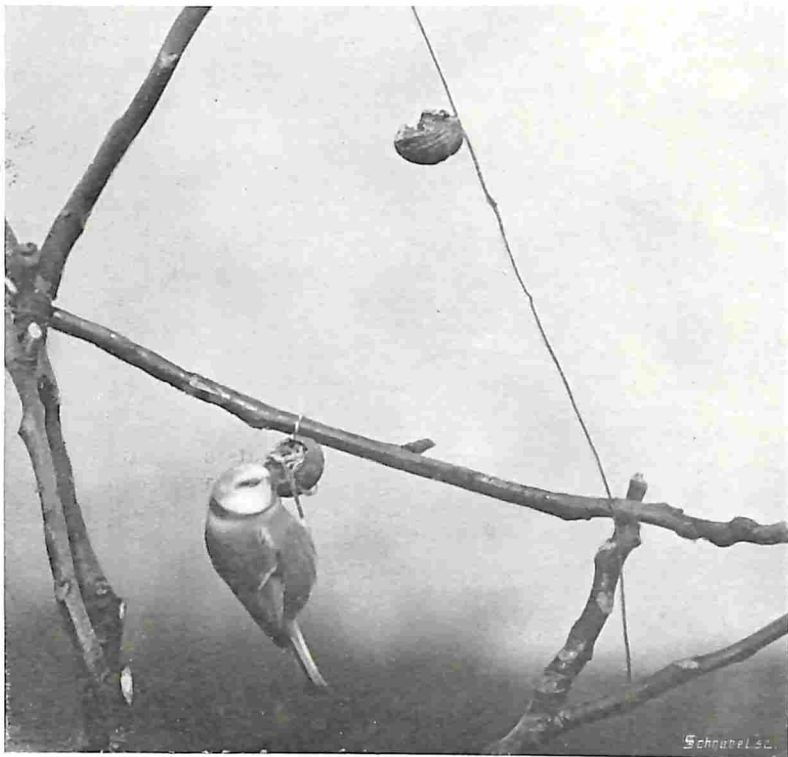

Foto J. Vijverberg.

PIMPEELMEES, HANGEND AAN EEN WALNOOT.

burnous. Hij heeft de houding en majesteit van een Wagner-zanger en werpt met het gebaar van Vogel als Julius Caesar een slip van den burnous over den schouder. Over het ovaal, licht gebruid ernstig gelaat met scherp gebogen haviksneus, donkeren knevel en rustige onpeilbare oogen, een gelaat, dat tengevolge van een omvangrijk, met bruin kemelkoord omwoeld, wit hoofddeksel maar even te zien is, ligt een mengeling van onverschilligheid, goedheid, trots. Deze Arabier van voorname afkomst, stamhoofd of kaid uit het zuiden, moet voor zaken, zijn stam betreffende, deze stad, regeerings-zetel van den vreemden overweldiger, bezoeken. Onder het smetloos witte fijne weefsel van zijn burnous prijkt op zijn donker, rijk met goud bestikt, vest, naast den rozenkrans en het etui met zijn zegel, het kruis van het Legioen van Eer, maar het belet niet, dat daaronder de instinctmatige, de rassen-, de geloofshaat blijft gloeien tegen den Roemih, den ongeloovige, die de stad der Deys ontheiligd heeft, die een uurwerk liet aanbrengen in de minaret der groote moskee, maar vooral, die hem, aristocratischen autocraat, aan een democratische contrôle blijft onderwerpen. En zou hij de kans schoon zien, zouden, als in 1870, toen groote rampen den Rhoemi-overweldiger troffen, de roode soldaten het moederland ter hulp moeten snellen ter verdediging van den geboortegrond en het overweldigde land verlaten, zou Allah dat beschikken, — hij zou als zijn vader zich scharen onder de groene vaan van den heiligen oorlog, het ridderkruis aan den staart van zijn paard binden en, niettegenstaande hij aanvoerder is der goums²⁾, en een Fransch lebelgeweer heeft ontvangen, de ongeloovige honden daarmede van harte beschieten.

Hij is een zuivere afstammeling van de oprechte geloovigen, die eenmaal onder den grooten Omar, den generaal van Mohammed, Algiers veroverd hebben; dezelfde Omar, die veertienhonderd moskeeën deed verrijzen op de puinhoopen van vierduizend kerken. Hij, Bedouin, nomade, kind der vrijheid, erkent in zijn hart geen heer of, wellicht alleen en dan geestelijk, den Grooten Heer te Stamboul, wiens beeltenis hij in zijn koffiehuisen ophangt, en ook de herinnering aan den grooten Emir Abd-el-Kader is hem heilig. Maar diens lot is hem leering geworden; hij berust tijdelijk in de vreemde overheersching, beschikking van Allah: „Mek-toub“! ³⁾

Maar niet allen zijn als deze onverzoonlijke. Het is elf uur 's morgens, de Franschman gaat zijn „apéritif“ drinken en de Parijsche-boulevard-café's in Algiers zitten vol, terwijl allerwege de wee-zoete anijsachtige absinthlucht hangt.

Aan eenige tafeltjes zitten welgestelde Arabieren uit het Zuiden. Als vermomde Europeanen, leunen zij in hun stoelen en wuiven zich met een waaier van palmbiad, die veel gelijkt op een cõtillon-vlaggetje, kœlde toe; een heeft een Dépêche Algérienne van de talrijke Moorsche couranten-jongens gekocht en doet alsof hij de beurs-notering even in ziet. En, o ontarding, enkele hebben een absinth voor zich staan of bezondigen zich aan een „bock“. Het meerendeel echter blijft den Koran getrouw en zuigt met het rietje de onschuldige „limo“ met ijs, verwerpt zelfs het rooken als strijdig met Mohammeds gebod, neemt hoogstens een snuifje uit de fraaie ingelegde doos voor hem op het tafeltje.

Doch let eens op de absinth-drinkers onder de Arabieren: Zie de degeneratie onder het gebruide vel. Die absinth is de vloek van Noord-Afrika en niet van de Fransche kolonisten alleen. Wee den Arabier, die de eerste teug daarvan geproefd heeft; in negen van de tien gevallen is het de aanvang van zijn moreel, intellectueel, en fysiek verderf. Want hoe matig van nature ook, heeft hij eenmaal kennis gemaakt met dit gif, dan weet hij zich niet meer te beheerschen. Zijn krachtig lichaam, zijn robuuste gezondheid bieden weerstand, hij kan veel verdragen, veel meer dan de Europeaan, maar dit verleidt hem tot hoeveelheden, waartegen geen organisch leven bestand is. Als hij er de middelen toe heeft, gaat het soms bij een heele flesch per dag en na een paar jaar is er van den krachtigen reus, type van klassiek mannelijk schoon, niets over, dan een allertreurigst, vermagerd, bevend, vervuild, dierlijk wezen.

G. POLVLIET.

- 1) Paleis-citadel der Dey's.
- 2) Ongeregelde inlandsche hulp troepen.
- 3) Het staat geschreven.

MEEZEN EN MUSSCHEN OP WINTERVOER.

NU ik me zet, om bij nevengaan afbeeldingen een kort bijschrift te leveren, herinner ik me weer zoo helder, dat we thuis, als kleine jongens, onbewust en onopzettelijk, reeds aan winter-voederen van vogels gedaan hebben. Aan den achtergevel van ons huis hing aan een spijker een zeker deel van de speklaag van een varken, met een lang eind pees er aan, een brok vet, waarmee hier ten plattelande de timmerlieden hun zaag smeren. In de kerstvacantie, — 't vroom hard — zagen we, als we achter 't huis kwamen, herhaaldelijk een prachtig geteekend vogeltje wegvliegen. Het duurde niet lang, of we ontdekten, wat de schelm daar kwam doen. Hij

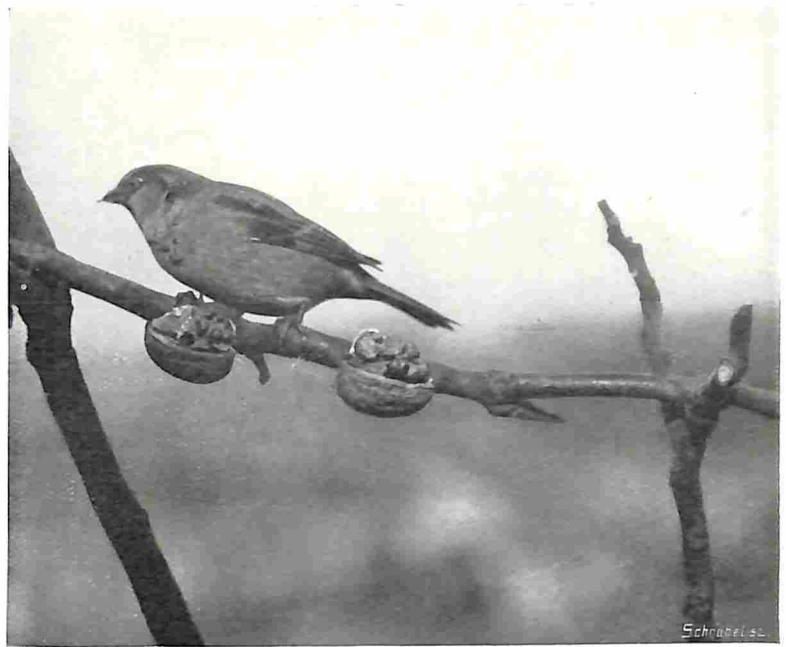

Foto J. Vijverberg. **HUISMUSCH BIJ OKKERNOTEN.**

had het op het brok spek voorzien. We lieten het evenwel hangen, al moest onze zaag in de toekomst piepen en knarsen, dat we er koud van werden. Kwajongens als we waren, liepen we al gauw met schelmsche plannen rond. We moesten het sijsje — zoo hadden we het vogeltje al gauw gedoopt, ofschoon het achteraf beschouwd, wel een koolmees geweest zal zijn — trachten te vangen. Ons vernuft had al dra een leeg sigarenkistje in een val veranderd, die met een lang touw vanuit de schuur dichtgetrokken werd. Het brok vet werd in de val gelegd en wij gingen op de loer staan. De vogel liet zich gauw zien en had al dadelijk zijn lekkernij gevonden. Een ruk aan het touw — en hij was gevangen. Een oogenblik later gevoelde ik een klein vogelhartje heftig kloppen in mijn bevende hand. Ik er mee naar binnen. Daar waren allen één en al bewondering voor het mooie vogeltje. Toen het lang genoeg bekeken was, meende vader, dat we het maar weer moesten laten vliegen, wat ook geschiedde.

We hadden intusschen een aardig tijdverdrijf: vogeltjes vangen en weer laten vliegen. Toen de barre tijd voorbij was, bleek slechts goed en wel het lapje zwoerd overgebleven te zijn.

De laatste najaars — in den slachttijd, den goeden tijd van de hutspotjes, — hang ik geregeld de beenderen of beenachtige resten in het boompje voor mijn raam en heb daar vaak het genoegen, drie of vier koolmeezen, met nog een paar pimpels in de takken op en neer te zien huppelen, onder de zonderlingste wendingen. Aan deze vogels is zoo'n been nog eerst goed besteed. Die vinden altijd nog iets te pikken en te hakken.

In het najaar heb ik ze ook geregeld als vaste klanten in den noteboom voor mijn woning. Dan komen er nogal tamelijk veel noten aan — of bijna uitgepikt naar beneden. Want den houtachtigen dop krijgen ze wel stuk. 't Is er echter verre van, dat ik om deze dieverij verstoord op de diertjes zou zijn. Integendeel, men zou immers eerder enkele noten te grabbel gooien, om zulke prachtextemplaartjes een week of wat in z'n buurt te hebben.

Toen ik dan ook eens vogels op wintervoer zou kieken, zat ik geen oogenblik om geschikt voer verlegen. Ik plaatste in den

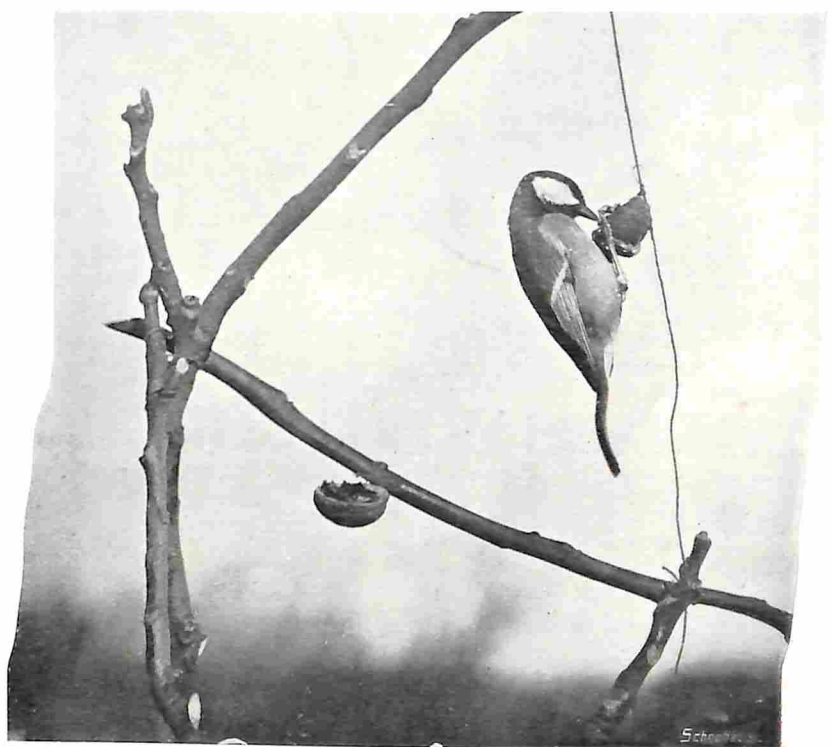

Foto J. Vijverberg.

KOOLMEES, HANGEND AAN EEN WALNOOT.

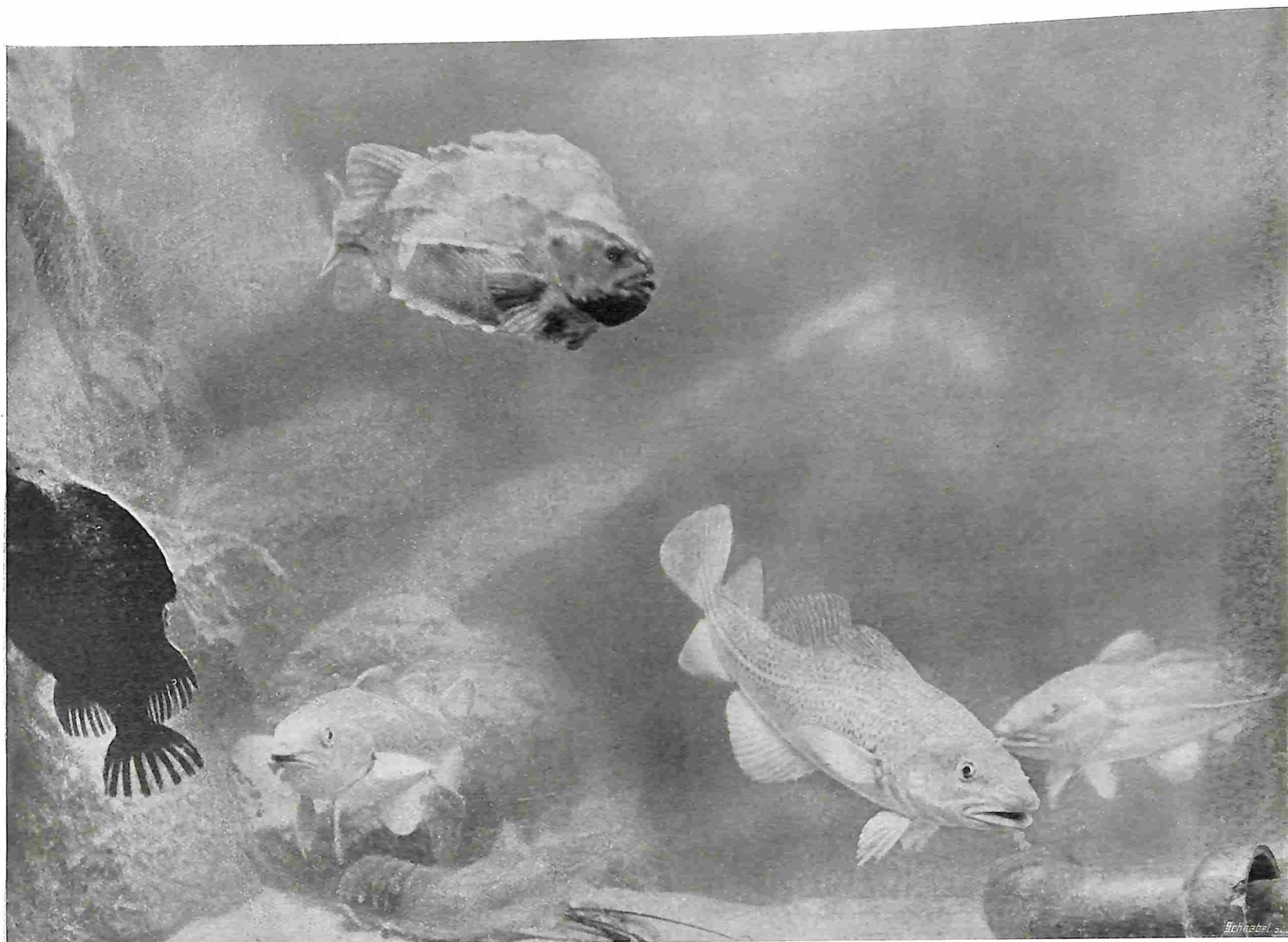

Foto Aug. F. W. Vogt.

KABELJAUW (ONDER) EN SNOTDOLF (BOVEN) IN HET AQUARIUM VAN ARTIS TE AMSTERDAM.

tuin een paar takken neer, met ook een hangenden draad er aan, verbond er okkernoten aan en verborg me met mijn camera, de beenen dubbelgevouwen, het lichaam wonderlijk gewrongen — een vogelfotograaf moet al rare grimassen maken — in een aardappelkist, waarin ik tevoren een paar gaatjes gezaagd had.

Geen vijf minuten behoefde ik te wachten. De pimpelmees opende de rij. Of die zich te goed deed. Maar toch merkt men dan, dat zoo'n vogeltje zich aldoor in gevaar vreest. Het pikte van de noot, zoo vlug het kon, maar rusteloos schokte het aardige kopje naar alle kanten en de kraaloogjes vlogen als kleine bliksems rechts en linksch. Rrrrt! weg was het. Een ander nummer: de koolmees. Die bracht me werkelijk in verrukking! Hij was rustiger en omzichtiger dan zijn blauw neefje en pikte niet zoo gauw toe. Plotseling was deze er weer vandoor en het brutaalste wezen verscheen op 't appèl: de musch. Eigenlijk kwamen ze met z'n vieren of vijven te gelijk. Eén wist er dan stelling te krijgen bij de noten. Ze zette op elke noot een poot, terwijl ze toch maar uit één pikte en hield met krachtige snavelstooten de andere een poosje op behoorlijken afstand. Ze rukten met de lompe snavels elkaar soms de veertjes uit de huid en rolden vechtend en schreeuwend van het takje af. De pimpel ging eerst aan den haal voor zijn grooteren neef, de koolmees, terwijl deze weer het veld ruimde voor de musschen, doch na een paar dagen, gaven ze elkaar niet veel meer toe en het kleine blauwe ding trad nog manhaftiger tegen de musschen op dan de koolmees. Ook een roodborstje kwam eens kijken, doch verwaardigde zich niet van de noot te pikken. Het was weer zoo gauw weg, dat ik op de snel belichte plaat slechts een wazigen vogelvorm kon onderscheiden.

J. VIJVERBERG.

DE RUÏNE MONTFOORT (L.)

IN Midden-Limburg, kort bij Roermond, ligt eene ruïne, die om vorm, hardheid van materiaal, ouderdom best op een der mooie punten aan den Rijn kon liggen en dan zeer zeker door het volk en de dichters met sagen en legenden volop omweven zou zijn. Nu ligt de „Tomp” zooals de merkwaardige bouwval ook geheeten wordt een dikke anderhalf uur van Roermond in de richting van Maastricht en de lange, breede Rijksweg, die er ons op aan moet leiden is voor automobielen en voor wielrijders een bijzonder aangename weg, maar is voor den wandelaar, die er op uittrekt om merkwaardigheden te bezichtigen wel wat al te eentonig. Daarom nemen wij een spoor-kaartje buurtverkeer en snorren langs de eindeloze rij boomen van de heerbaan heen. In de verte zien wij allerlei kasteelen, landhuizen,

groote boerenhoeven, liggen, — in Limburg niets ongewoons — begroeten de dubbeltorens van Sint Odilienberg, het aloude Sint Petersberg en tal van andere torens der kort bijeenliggende dorpen.

Wij stappen in Maasbracht-Linne af. Het station is één van die leelijke, landschap-ontsierende, doodvervelende gebouwtjes, waarvan de vroegere bouwkundigen van den aanleg bij de S. S. het grandioze geheim bezaten, en dat gelukkig thans verloren schijnt te zijn. Wij gaan den overweg over, meenende spoedig in Montfort te zijn, maar men wijst ons den naasten weg en deze blijkt niet de gemakkelijkste te zijn. „Weg” mag het slechts een paar honderd schreden genoemd worden, dan gaat hij over in een voetpad, dat „kris en kras” door het hakhout slingert.

Een wit huisje aan de beek blinkt door het hout, we gaan over het vlonder tot een hof, het Rozendaal geheeten, wellicht naar de witte rozen die in duizend windingen om gevel en over 't dak gegroeid zijn. Hier stijgt de weg en komt het zand voor goed aan de oppervlakte. Geen nood, we gaan verder en zien Montfort met zijn roode daken, spichtig torentje, in een kring van geboomte voor ons liggen.

Rechts in de met hoog opgeschoten boomen omzette vijvers weerspiegelen zich de indrukwekkende overblijfselen van de historische burcht en komen de hoekige muurbrokken scherp en vierkant tegen de lucht uit.

Boven het lage land teekenen zich de eens zoo sterke torens af en leggen nog getuigenis af van het geweld, dat aan het trotsche slot geschiedde.

Straks willen wij het kasteel bezoeken, ten einde het in bijzonderheden te bezien en ons nog eens te overtuigen van den wansmaak van een vroegeren bezitter, die op een der grondslagen van een zijtoren een foeileelijk achtkant tuinhuis zette, meenende tot de herstelling van het monument en zijn eigen gemak al heel wat gedaan te hebben.

Onze verdere weg naar Montfort valt nu samen met den gemeente kiezelpad, waarop een handwijzer de afstanden aangeeft. 't Kan er beter op geworden zijn, maar vroeger hadden wij een onoverwinnelijk wantrouwen gekregen in die wegwijzers, want gewoonlijk was er op de aangegeven lengte gesmokkeld en 't meest nog, als de afstanden in uren en gedeelten uitgedrukt waren.

Een honderdtal meters van den weg liggen nog breede grachten; wellicht zijn dit de laatste resten van de versterkingen, die Montfort moesten beveiligen; want Montfort — hoe klein ook — was de hoofdplaats van de Ammanie Montfort en werd gerekend onder de steden.

Geen spoor is er thans meer van een poort te vinden. Links en

rechts voor ons liggen de huizen dooreen, zonder eenige regelmaat. Wij gaan kasteelwaarts.

Eenige geschiedkundige bijzonderheden over 't kasteel zullen niet ondienstig zijn en onder het betreden van den eenigen weg, die door het groote, thans drooggelegde moeras naar 't slot voert, willen wij deze bespreken. Vóór het jaar 1267 weten wij met zekerheid niets over Montfort te vertellen.

In dit jaar echter belegerde Bisschop Hendrik van Gelre de voorstad Wijck bij Maastricht en nam den grooten toren, in een overblijfsel uit den grijzen voortijd, die aan de brug stond.

Hij gebruikte desteenen en de materialen, om het slot Montfort weer op te bouwen.

Hendrik van Gelre was op zeer jeugdigen leeftijd tot Bisschop gekozen en bleef van 1247 tot 1274 elect of gekozen bisschop, wat ook maar goed was, want hij was beter krijgsman dan bisschop. Hij werd wegens wederspanningheid van zijne waardigheden ontzet en ten slotte op 23 April 1285 door Dirk van der Weijden doodgeslagen en in het bosch bij Montfort begraven. Later werd zijn lijk naar Roermond gevoerd en daar in de prachtige Munsterkerk aan de voeten zijner ouders Gerard van Gelre en Richardis van Nassau begraven. Dirk van der Weijden had hem met een vijfhoekig wapen doodgeslagen.

Bij het openen van het praalgraf in het Munster te Roermond tijdens de herstelling van het gebouw vond men het geraamte van Hendrik en in den schedel de vijfhoekige opening door den knods veroorzaakt. Een gipsafgietsel berust nog op het Roermondsche Stadhuis.

Het kasteel Montfort lag op een 150 meter afstand van het tegenwoordige vlek in een moeras. De volksoverlevering wil, dat de steenen per schip daar gebracht zijn, wellicht van de Maas door het laag gelegen gedeelte en van daar met karren tot hier.

De burcht had eertijds een zeer krijgshaftig aanzien en was zóó sterk, dat eene belegering van vier maanden noodig was, om ze in te nemen.

In een vierhoek van breede, diepe grachten, die men over een ophaalbrug overschrijden kon, lag eene schans met bolwerken op de vier hoeken. Hierbinnen verhief zich het sterke, volkomen middeleeuwsche slot, uit groote blokken natuursteen en mergel opgetrokken. Deze mergel is uit de omstreken van Maastricht, wellicht nit den Sint Pietersberg, afkomstig. Het front lag naar den Zuidkant. Drie zware torens beschermden het. Ook van de achterzijde staken twee massieve torens hunne logge daken omhoog. Overal in de muren waren breede schietgaten in de drie meter dikke, van kanteelen voorziene muren uitgespaard.

Men trok door twee poorten met ijzeren valdeuren, eer men in het eigenlijke hoog opgebouwde kasteel kwam. De hardsteenen put en de kapel lagen binnen deze veste. Sommige geschiedschrijvers zeggen, dat de Elect dit slot om zijne sterkte Montfort of Sterkenburg doopte. Hier werd verblijf en hof gehouden en was de zetel van de Ammanie Montfort, die de stedekens Echt, Nieuw-

stadt en Linne en de dorpen Posterholt, Vlodrop, St. Odiliënberg en Roosteren omvatte. Ook in lateren tijd, toen de heeren zelf op het slot geen verblijf meer hielden, woonden er de vertegenwoordigers der heeren, de Drossaerts op, waarom bij het volk de ruïne ook nog wel de „Drossert” genoemd wordt.

In de XIV e eeuw kwam Montfort aan de Graven Gelre en kreeg dezelfde stadsvoorrechten als Roermond. Montfort als boerendorp geboren, heeft zich trots zijne voorrechten, niet kunnen verheffen.

Het slot is eens de gevangenis geweest van den ongelukkigen graaf Reynoud van Gelre, die er door zijn zoon in opgesloten werd. De sage wijst nog in de ronde krocht van den middentoren, aan de zijde van Echt, de gevangenis van den ouden graaf.

De ongelukkige vader stierf te Montfort, diep vernietigd naar den geest, op 9 October 1326.

Men wil, dat de eerste bezitters het slot tot eene staatsgevangenis ingericht hadden; anderen noemen het een jachtslot, wat minder aannemelijk is door de groote verdedigingswerken, die er rondom aangelegd werden. Toch pleit de wildrijkheid der streek wel voor die veronderstelling.

Zelfs nu nog vindt men in de moerassen en de weilanden genoegzaam wild. Voor jaren werd in een jaar 1300 water- en houtsnippen geschoten. Maar de ontginning der gronden, de aanleg van weiden, de kanaliseering der lage gronden in het belang van den landbouw heeft het wild verdreven, dat rustiger plaatsen opzoekt.

Wij willen ons nu een blik gunnen op de uitgebreide ruïne, die zich bijna 5 meter boven den omringenden boomgaard verheft.

Vóór de ruïne ligt de kasteelhof en langs den zijgevel gaande, komen wij aan den trap, die naar boven voert. Nog twee torens naar de Echter zijde staan gedeeltelijk rechtop, terwijl aan den kant van Montfort een leelijk achtzijdig tuinhuis op de grondslagen van een toren opgetrokken is, in volslagen disharmonie met de omgeving. In de nog bestaande muurbrokken des torens zien wij de diepe schietgaten door de muren dringen, waaruit vroeger de donderbussen hunne bulderende stem deden hooren en dood en verderf van uit hun hooge standplaats in het legerkamp der vijanden aan gene zijde der moerassen brachten. De hoogopgaande grondslagen van het slot zijn nog bewaard, maar overigens is het zoo vernietigd en verwoest, dat duidelijk te zien is, dat de overwinnaar alleen liet staan, wat niet te verbrijzelen was. 't Is een volledig beeld van vergane grootheid, van stilte, van verdwenen kracht.

De ruïne Montfort staat er als een overblijfsel uit den riddertijd, hoekig van vorm, sterk van gesteltenis, van 't zelfde soort als de ridders in hun stalen pantser, die haar eens bewoonden.

A. F. VAN BEURDEN.

SPINAZIE.

EN Oud-Hollandsche spreuk was „Mijn zoon, gij zult Spinoza heeten”, doch ziet, de spraakmakende gemeente heeft die verbasterd in „Mijn zoon, gij zult spinazie eten”, waarschijnlijk de beteekenis van de oorspronkelijke spreuk niet begrijpende.

Toch geeft men met deze spreuk een raad, die niet verwerpelijk is, daar de Spinazie zeker tot onze beste en gezondste groenten behoort. Een scheikundig onderzoek heeft toch uitgemaakt, dat deze plant bijzonder rijk is aan een ijzerverbinding, die door het bloed zeer gemakkelijk wordt opgenomen. Als bekend nu mag aangenomen worden, dat ons menscheijk bloed eveneens tamelijk veel ijzer bevat en dat enkele ziekteverschijnselen juist aan ijzerarmte van het bloed te wijten is, die men dan door staalpillen en andere medicijnen tracht te genezen. Ongetwijfeld kan dan het gebruik van Spinazie een goeden invloed hebben, daar het ijzergehalte hiervan zelfs grooter is dan van eierdooier.

In den laatsten tijd zijn er enkele planten bekend geworden, die als plaatsvervangsters voor de Spinazie kunnen dienen, die niet minder smakelijke groenten opleveren en ongeveer even rijk aan ijzer zijn.

In de eerste plaats komt hiervoor in aanmerking de *Tetragonia crystallina*, een plant, die uit Nieuw-Zeeland afkomstig is, waarom zij dan ook wel Nieuw-Zeelandsche Spinazie wordt genoemd. Het is een zeer gemakkelijk te kweken éénjarige plant, die het geheele jaar een smakelijke groente oplevert.

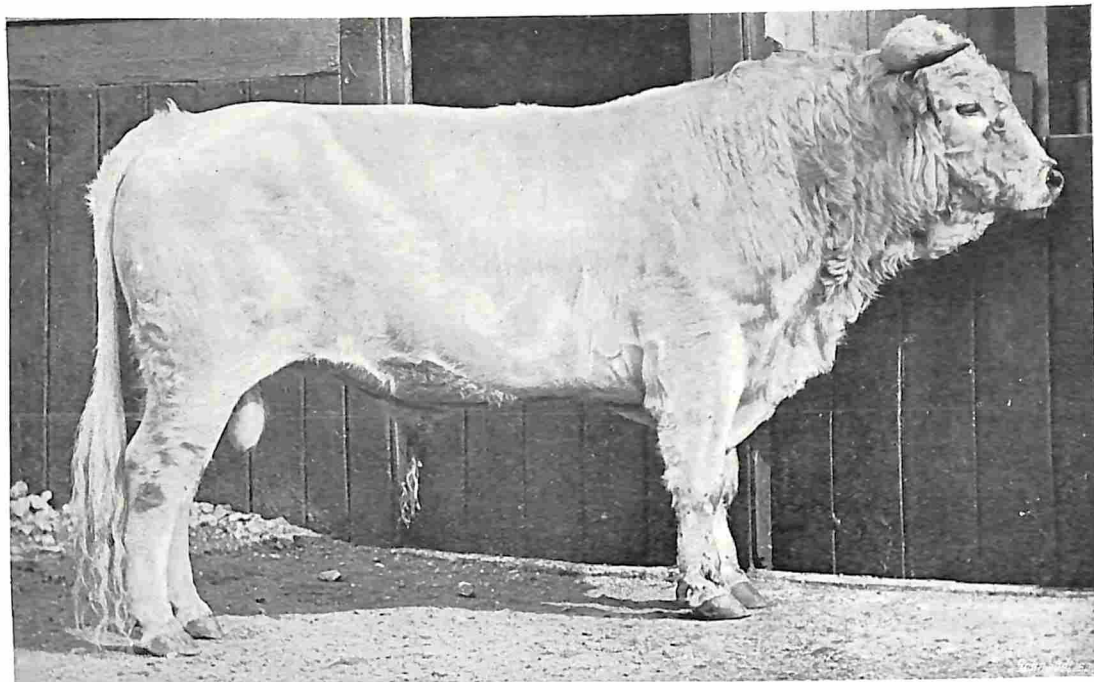
Een tweede, weinig bekende plaatsvervangster, is de z.g.n. IJsplant, *Mesembryanthemum crystallinum*, die om het eigenaardige kristallijne voorkomen van haar bladeren en stengels wel als sierplant wordt gekweekt. Vroeg in het voorjaar warm uitgezaaid en einde April op een warm hoekje in voedzamen grond uitgeplant, ontwikkelt deze plant zich zeer snel. De bladeren en jonge stengels leveren, toebereid als Spinazie, een smakelijke, veel daarop gelijkende groente.

Een derde plant, die voor Spinazie in de plaats kan komen, is de Tuinmelde of *Atriplex hortensis*, die zelfs hier en daar verwilderd wordt aangetroffen. Dit is een plant, die zeer gemakkelijk in de kultuur is en die overal groeit, waar men ze uitzaait. Van deze kan men zoowel de jonge planten, als de toppen der oudere scheuten toebereiden, in beide gevallen krijgt men een smakelijke, voedzame groente. De drie laatstgenoemde planten worden als groente lang niet zoo veel gebruikt en ge- waardeerd als zij wel verdienen.

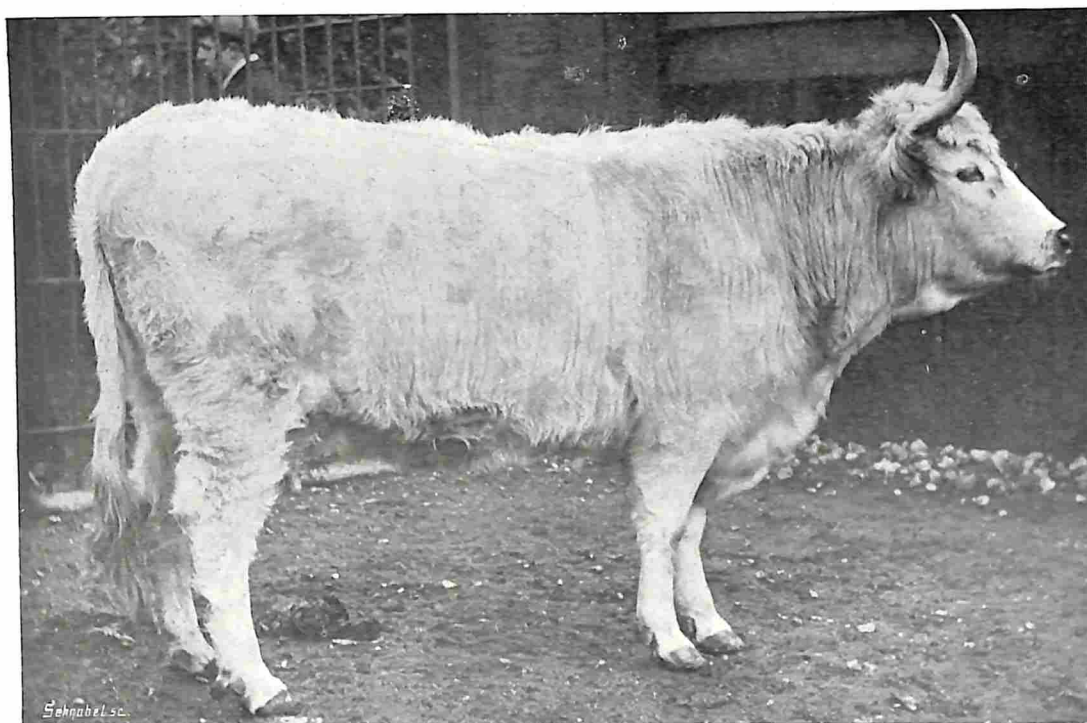
E. Th. W.

Foto Aug. F. W. Vogt. DE RUÏNE VAN MONTFORT.

EEN PRACHT-EXEMPLAAR VAN DEN PARKSTIER VOOR ZIJN STAL IN DE DIERGAARDE TE LONDEN.

EEN VOLWASSEN KOE, AFKOMSTIG UIT CHARTLEY-PARK.

KOP VAN EEN VOLWASSEN STIER UIT CHARTLEY-PARK AFKOMSTIG.

EEN OUD-ADELIJK RUND.

IN de eeuwenoude boschstreek, die zich dwars over het noorden van Engeland en het zuidelijk deel van Schotland uitstrekt van Chillingham tot Hamilton, en die beschouwd wordt als een rest van het voormalig Caledonisch oerwoud, heeft zich onder bescherming van enkele groote Engelsche grondbezitters een voor de fauna van Europa allermerkwaardigst rund tot op den huidigen dag in halfwilden staat in stand kunnen houden. Gelijk overal elders in Europa het bekende mooigevekte Damhert in hertenkampen wordt gehouden, bevinden zich op de groote landgoederen in genoemden boschstreek uitgestrekte „runderkampen”, waarin sedert eeuwen het prachtige „Engelsche Parkrund” zijn oud-adelijk geslacht nog voortplant.

Bijzonder verdienstelijk maakt zich in dien opzichte de familie Tankerville, die eene reeds in den jare 1260 op Chartleypark in Staffordshire ingesloten kudde van deze zeldzame diersoort thans voor uitsterven blijft behoeden en ook in Chillinghampark een dergelijk runderkamp laat onderhouden.

Het gebied waarin deze parken liggen, de eeuwenoude veenachtige boschstreek, vertoont groote grasvlakten, waarop ver uit elkaar de machtige oer-oude eiken verspreid staan, afgewisseld door met dicht onderhout — z.g. akkermaalshout — gesloten bosch. Hier huizen tot een kleine kudde vereenigd de prachtige, geheel witte Parkrunderen; weiden er tegen den avond en gedurende de maanachten de open boschplekken en weidevelden af, en huizen gedurende den zon-warmen dag in de dichtere gedeelten van het gesloten bosch. Soms, vooral in den wintertijd, bezoeken zij de lagere, bewoonde gedeelten van hun park; de kolossale stieren, voorop, gaan ze in elkaar volgende rijen naar de voedsel- en drinkplaatsen, om bij onverwachte nadering van bezoekers als een wilde horde — de breedgehoornde koppen gebogen, de witte pluimstaarten omhoog — in galop te vluchten naar hun door de menschen onbetreden heiligdom, het eeuwenoude eikenwoud. Onze photo's, genomen naar de aan den zoölogischen tuin te Londen geschonken exemplaren uit Chartley-park, geven ons een beeld van de stoere schoonheid dezer wondermooie en merkwaardige diersoort, en brengen mede eenige goedge laagde „snapshots” uit hun familielevens, waar wij het nog wollige kalfje vinden bij de rustig een wakend oog houdende koe, en den stoeren kroeskop van den stamvaderstier, vol toenadering gebogen zien naar het blanke, den vaderlijken snuit-„spiegel” lekkende stamhoudertje der toekomst.

Prachtig vooral is die kop van een bul, denzelfden dien wij ten voeten uit voor zijn stal zien staan. De gespieerde nek te loor gaande in het ruige kroeshaar, de uitdrukking der oogen rustig en als bewust van de macht die hem in nek en krachtig-korte horens schuilt, staat hij daar als het toonbeeld van wat immer de stier voor zijn kudde is, de machthebber en beschermer, wien alle koeien en dartele kalveren onderdaan zijn, aan wiens leiding en zorgende macht zich allen vertrouwend onderwerpen.

Wij noemden het Parkrund als van ouden adel; en inderdaad zoo iemand zich op oudheid van zijn geslacht mag beroepen, dan heeft hiertoe zeker ook het Parkrund recht en reden. Volgens Rüttimeijer, den grooten Zwitserschen natuurvorscher onzer huisdieren, is toch het Engelsche Parkrund een regelrechte,

ofschoon door „Inzucht” wel zeer ont-aarde afstammeling van het thans uitgestorven rund der voorwereld, den Oeros. *)

De Oeros die bij Plinius en Seneca, en ook nog in het middeleeuwsch „Nibelungenlied” genoemd wordt, en waarvan wij behalve de door de wetenschap bewerkte skelet-resten zelfs nog een uit de 16^e eeuw stammend olieverfschilderij op hout hebben, welk laatste door den bekenden officier-zoöloog Hamilton Smith bij een antiquaar in Augsburg werd ontdekt en in het jaar 1820 in Griffith's „Animal Kingdom” gepubliceerd, moet nog ten tijde der middeleeuwen in de midden-europeesche bosschen in 't wild geleefd hebben. Later werden dan nog in de wildkampen van den Poolschen adel echte Oerossen gehouden tot de laatst-bekende koe in het jaar 1627 te Jaktorowa stierf. Volgens de vergelijkend ontleedkundige uitkomsten, in hoofdzaak den schedelbouw betreffende en neergelegd in het werk van Rütimeijer, moet van dezen Oeros, het voorwereldlijk Europeesch rund en stamvader onzer midden-europeesche huisrunderassen, dus het Engelsche Parkrund een thans nog levende directe nakomeling zijn, die in de woeste streken van het Caledonisch oerwoud zich heeft kunnen blijven handhaven, tot de tijd kwam dat hij in de verschillende runderparken, waarvan ten tijde der hervorming nog veertien, thans nog vijf over zijn gebleven, voor totaal uitsterven werd behoed. In het Parkrund hebben wij dus een eerbiedwaardig nakomeling van beroemde voorvaderen te achten. Het is een groot en fors, maar niet plomp gebouwd rund, van geheel witte huidkleur, waarbij echter soms nog de binnenzijde der ooren roodbruin, het voorste gedeelte van den snuit bruin en de oogen met een zwarten ring omgeven zijn. Het korte haarkleed vormt op kop, nek en schoft kroezige, doch geen eigenlijke manen, de hoorns zijn middelmatig lang, slank en scherp toegespitst naar boven en buiten gewonden. De witte kleur, die in genen deele herinnert aan de grauwwarte, met lichten rugstreep afgezette vacht van den reusachtigen Oeros, vindt waarschijnlijk zijn oorzaak in 't feit, dat door het te klein aantal der zich onderling voortplantende dieren „Inzucht” en de verzwakkende gevolgen daarvan optraden, die in de donkere, zg. pigmentcellen der vacht de kleurstof deed afnemen.

Buitendien werden vroeger door de hen in de parken behoedende Lords immer de zuiver-witte exemplaren uitgekozen voor de voortplanting en de donkere vlekken vertoonende dieren geschoten, daar volgens de oude overlevering het geslacht van William van Farrarn, den stichter van Chartley-park, een of andere ramp te wachten had, wanneer door een der witte runderen een geheel zwart kalf zou worden geboren.

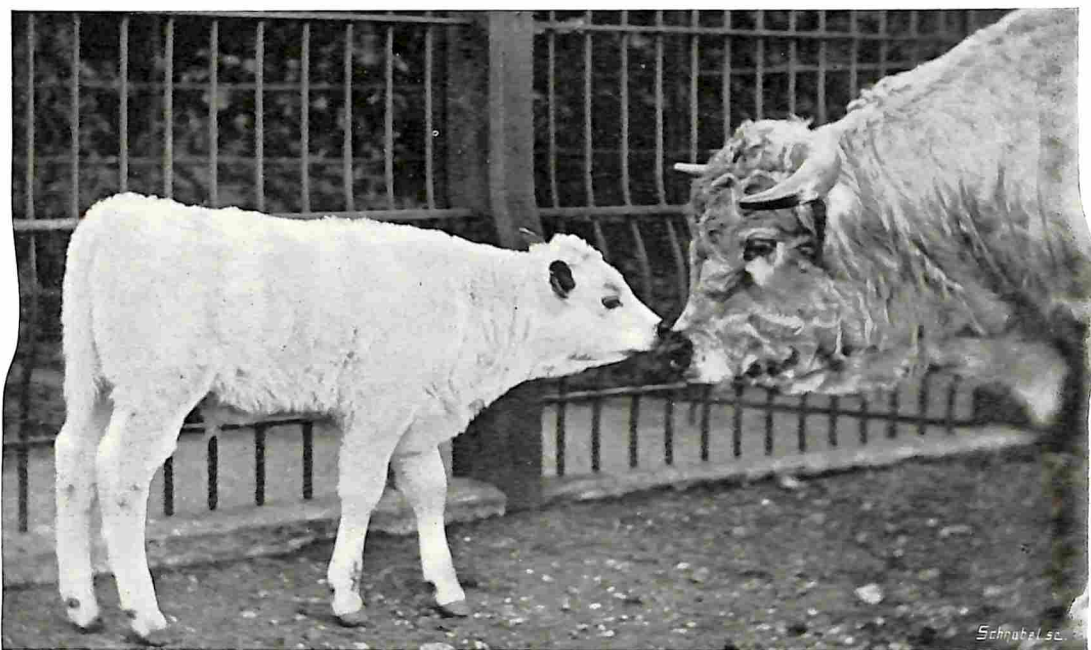
Vermoedelijk zullen de wilde, witte „Bisons” van het Caledonische woud, die in de oud-Schotsche overleveringen genoemd worden, en de heilige witte runderen, die bij de oud-Germaansche godsdiensteesten der Druiden een rol speelden, evenals de aan de godin Hertha gewijde witte koeien wel voorouders van de hedendaagsche Engelsche Parkrunderen geweest zijn, want de historisch bewezen hooge ouderdom van het witte ras wijst er op, dat reeds in overoude tijden met de geheele of gedeeltelijke domesticatie van den wilden vorm een aanvang werd gemaakt.

A. F. J. PORTIELJE.

*) Den Oeros niet te verwarren met den door de Duitschers vaak nog verkeerdelijk als Auerochs betitelden Wisent of Europeeschen Bison die thans nog in eenige vorstelijke runderparken in Lithauen en Polen voor uitsterven bewaard is gebleven.

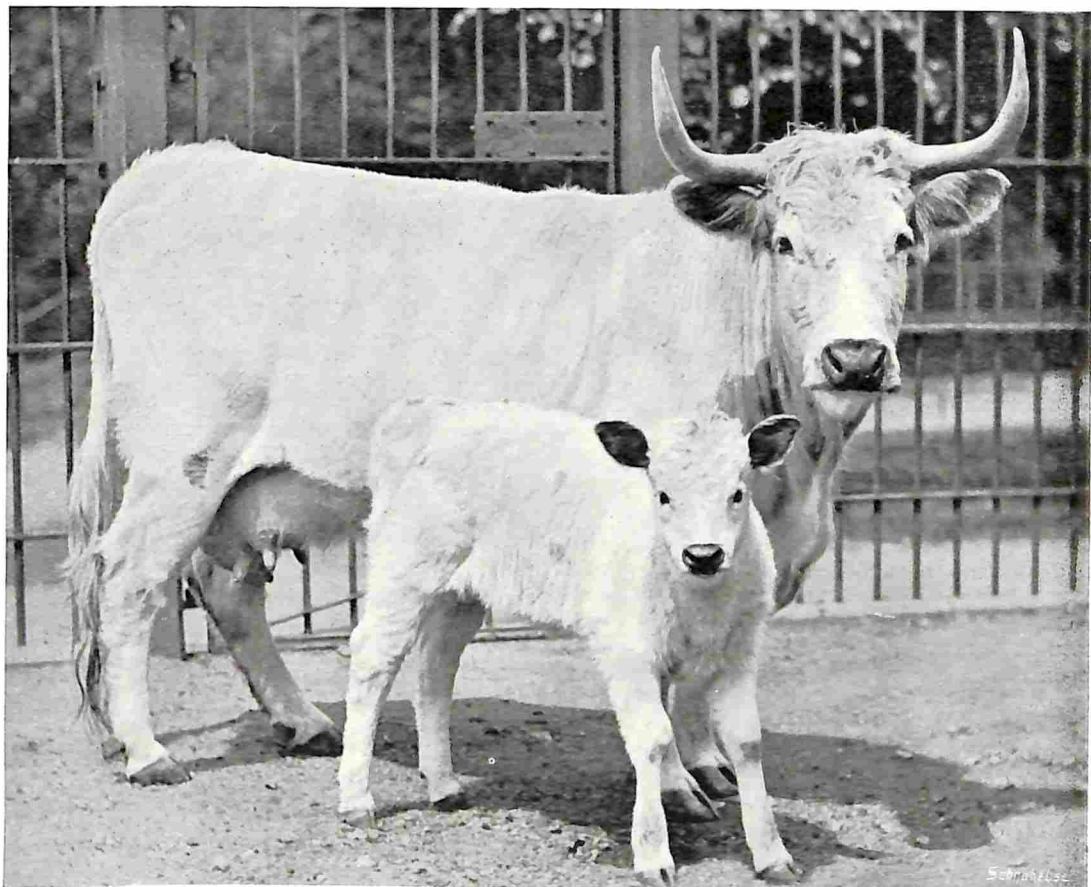

PARKSTIER IN DE DIERGAARDE TE LONDEN.

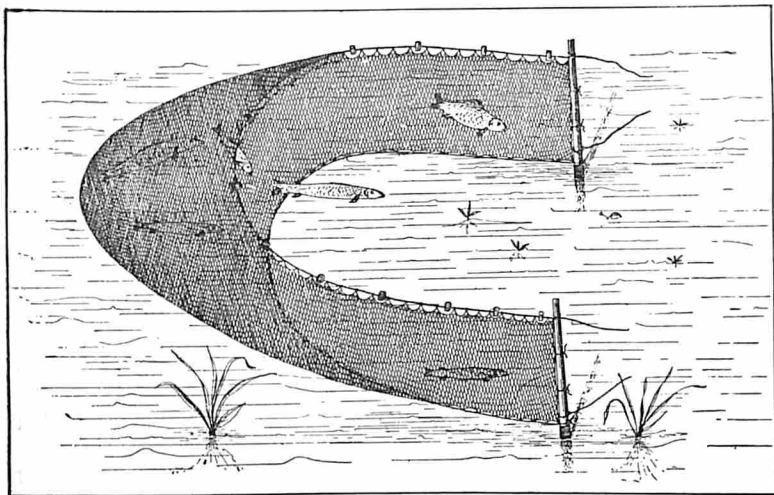

VADER EN ZOON ELKAAR BESNUFFELEND.

Het kalfje vertoont de voor vele exemplaren typische donkere binnenzijde der oorschelpen.

KALFJE VAN ONGEVEER TWEE MAANDEN BIJ DE MOEDER.

HOLLANDSCHE ZEGEN MET KUIL.

GEEP VANGEN MET EEN ZEGEN.

WIE nooit een haring- of geepzegen gezien heeft, beziet maar eens de duidelijke platen, die hier bijgevoegd zijn. We willen eens zien, hoe het geepvangen met een dergelijk net toegaat, en dan behoeven we daarvoor niet aan boord te zijn. We zullen het aan den dijk op de steenglooing gemakkelijk kunnen waarnemen. We hebben dan ook afgesproken met ons bekende visschers, op welke plaats we op den bepaalden tijd aanwezig zullen zijn. Het werk toch kan niet steeds doorgaan, maar moet op het getij gebeuren. Als het laag water is, dan gaat men wat verder zee in, om daar op dezelfde wijze de vliegende visschen te bemachtigen, doch gewoonlijk gelukt zulks het best in de nabijheid van de zeewering, omdat de geep gaarne langs den dijk zwemt, evenals de pietermannen zulks in den paartijd doen.

Daar nadert een bootje uit zee, en dat is het vaartuigje, waarmede de visschers op eenigen afstand van den wal haring en geep vangen. Met dergelijke booten, die gewoonlijk vletten worden genoemd, durven de visschers, als „vletterlieden” bekend, ook zelfs bij ruw weder wel zee bouwen. Meermalen hebben ze menschenlevens van gestrande vaartuigen weten te behouden en ook schatten in veiligheid gebracht. De zeewaardigheid van deze vaartuigjes wordt steeds geroemd, maar het spreekt vanzelf, dat daarin de riemen alleen aan bekwame en ervaren handen kunnen toevertrouwd worden.

Nu het vaartuigje in onze nabijheid gekomen is, kunnen we, behalve de 7 visschers, ook een groot net in de boot zien. De mannen hebben lederen broeken, waaraan laarzen bevestigd zijn, aan. Zoodra ze nu bij den dijk gekomen zijn, wordt de boot even vastgelegd, opdat men het net kan nakijken en gereed leggen. Het vuil moet uit de mazen verwijderd worden, alvorens men opnieuw het werk voortzet. Als dit in orde gebracht is, hebben we meteen kunnen zien, hoe zoo'n zegen er uitziet.

De zegen bestaat uit een lang en smal net, dat aan de eene zijde een pees heeft, waaraan op gelijke afstanden kurken bevestigd zijn. De andere zijde is vastgemaakt aan een pees, die van een aantal loodkokertjes voorzien is. Aan beide smalle zijden van het net is een stevige stok, waaraan touwen in een spreuk uitlopende, zijn vastgemaakt. In het midden van het net, dat geene al te ruime mazen bevat, is eene opening gelaten, waarachter een in een punt uitlopend net, een zoogenaamde zak, gebreid is. Ziedaar de tamelijk eenvoudige inrichting.

Laat ons zien, hoe nu de zegen geplaatst zal worden! De stok, die aan de eene breedtezijde bevestigd is, wordt onmiddellijk tegen den dijk aan stevig in den grond geplaatst, zoodat tusschen dijk en net niets kan passeeren. Drie der visschers zijn nu in de boot gebleven en roeien deze langzaam verder van den dijk af, waarbij het net voorzichtig buiten boord gelaten wordt. De looden kokertjes trekken de eene zijde van het net naar den bodem en de kurken houden den anderen kant aan de oppervlakte, zoodat het net, waarin voldoende ruimte is gelaten, over de geheele lengte een verticalen stand heeft. Ge meent zeker, dat de gepen, of haringen, zoo men deze visschen wil vangen, in het net moeten vastschakelen, zooals dat bij het rogvischen en bij het ansjovis-visschen met staande netjes gebeurt. Doch zulks is niet het geval, zooals straks zal blijken. Als men de zegen in haar geheele lengte heeft uitgevaren, wordt met de boot een boog beschreven en wel tegen den stroom in, zoodat het net weldra een halven cirkel vormt. Aan de kurken kan men dit natuurlijk steeds waarnemen. Meent men het net ver genoeg tegen den stroom in getrokken te hebben, dan bindt men hieraan een lang en stevig touw, dat aan den dijk wordt vastgehouden. Nu wordt alles zoo eenigen tijd met rust gelaten en zal men afwachten, of er straks met den vloed misschien een school visschen binnen den halven cirkel wil zwemmen. In het midden hiervan heeft men een paar stokjes, die met aan touwtjes gebonden steentjes op de plaats gehouden worden, laten drijven. Hieraan zal men straks kunnen zien, of er gepen aangekomen zijn, want deze visschen spelen gaarne en ze springen dan liefst over een drijvend plankje of stokje heen. Zoodra men dit bespeurt, wordt het net opgehaald, en men is dan vrij zeker van eenige vangst,

omdat de geep steeds in gezelschap leeft en meermalen in tamelijk groote scholen. Tot dien tijd gaan zes van de zeven visschers een zonnig plekje aan den dijk opzoeken, waar ze eenigen tijd kunnen uitrusten. Een visscher moet acht geven, of alles wel in den gewenschten stand blijft staan en gebruikt dien wachttijd tot het nuttigen van een paar dikke boterhammen.

Wij hebben nu niets beters te doen, dan eens in de boot te gaan zitten, om te kijken naar de visschen, die reeds gevangen zijn. Zie, daar liggen reeds verscheidene gepen. Mooie, lange visschen zijn het, niet dik en rolrond. De bovenzijde is groenachtig en de onderkant zilverwit gekleurd. De Geep heet in de wetenschap *Esox belone* en ook *Belone longirostris*. In afwijking van de meeste andere visschen heeft zij zeer lange en smalle kaken, die veel gelijken op den snavel van een vogel. Zooals men ziet, is de onderkaak langer dan de bovenkaak en beide kaken zijn beweeglijk. De Geep heeft een lang, dun en rond lichaam, doch is bij den staart eenigszins kantig. Als men het inwendige van zoo'n visch bekijkt, ziet men daarin eene groote menigte uiterst fijne ribben en de graat is helder groen gekleurd. Ook het vleesch der bovenste helft is blauwachtig groen, en dat van het onderste gedeelte blinkend wit. De kieuwdeksels bestaan uit dunne, doorschijnende beenplaten.

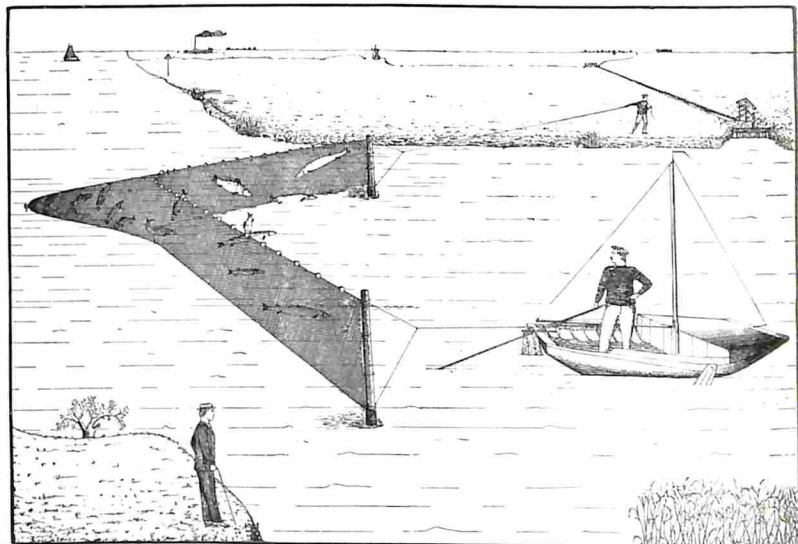
De wacht roept, dat de tijd van „halen” gekomen is en weldra zijn de mannen in actie en zijn ze spoedig bij den dijk neer, om ook het andere einde van het net tegen de steenglooing te trekken, zoodat de zegen nu weldra een cirkel vormt en alles wat daarbinnen is en niet door de mazen kan ontsnappen, voor goeden buit verklaard kan worden. Nog vermoeden de gepen binnen den cirkel niet, dat ze aan groot gevaar bloot staan, want steeds wippen nog enkele voorwerpen over de stokjes. De visschers trekken nu de geheele zegen naar den wal, maar geleidelijk en langzaam aan, zoodat beide einden evenveel ingepalmd worden. Aan een grootere kurk bij den zak kan men altijd zien, waar het middengedeelte van het net is. De cirkel wordt al kleiner en kleiner en de gepen beginnen nu toch te beseffen, dat de zaak niet in haar voordeel zal uitloopen. Ze beproeven nu wel de engte te verlaten, doch door de mazen kunnen ze alleen heenboren den langen snavel en een gedeelte van den kop. De stokjes, die nu ook met het net medegetrokken worden, doen geen dienst meer. Al kleiner wordt de cirkel. Geen uitkomst zien de arme gepen meer. Ja, toch, daar is nog eene opening! Maar, o wee! Daardoor komen ze niet in de vrijheid terug, maar juist in de gevangenis. De zak is ruim en kan alle bevatten, en spoedig grijpen zes paar krachtige handen het laatste gedeelte van het net, om het in de boot te tillen. De zak wordt van achteren losgemaakt en spoedig spartelt weder een veertigtal gepen op den bodem van de boot, op en bij de visschen, die voor enkele uren ook nog in hun element rondzwommen, doch nu reeds, doordat de kieuwen gedroogd en saamgedrukt zijn, den verstikkingsdood zijn gestorven.

In de Noordzee worden de gepen somtijds bij groote hoeveelheden gevangen, en men eet ze zoowel gebakken en gestoofd, als gerookt. Voor iemand, die voor het eerst dergelijke visch eet, is het zien van de groene beenderen niet prettig, omdat men zoo den indruk krijgt, dat men bedorven waar nuttigt. Dikwijls wordt de geep ook gekocht door de beugvisschers, die de mootjes er van voor aas aan hunne hoeken gebruiken, waarvoor het door het blinkend wit zeer geschikt is. Niet alleen zijn schelvischen, kabeljauwen, roggen en andere visschen op het vleesch van gepen verlekkend, maar het valt reeds op grooten afstand in het oog. Niet altijd evenwel zijn er gepen te vangen, zoodat men zich dikwijls met ander aas moet vergenoegen, zij het dan ook, dat de vangst hierdoor beslist minder zal zijn.

Spoedig wordt nu het net schoongemaakt en op orde gelegd, en daarna hijscht men het voor zoo'n klein vaartuig tamelijk groot zeil en neemt men koers naar de haven, waar men den gevangen voorraad ter markt zal brengen.

We betuigen hiermede hartelijk dank aan de heeren N. J. Lankhorst en Zoon voor het gebruik van de mooie en duidelijke clichés.

J. DAALDER DZ.

ZEGEN MET ZAK (FRIESCH MODEL).